

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑
(ตุลาคม ๒๕๖๐ – กันยายน ๒๕๖๑)

ศูนย์วิจัยพืชสวนยะลา
สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (ตุลาคม ๒๕๖๐ – กันยายน ๒๕๖๑)

๑.ความเป็นมา

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) เป็นโครงการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสืบทอดงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงอนุรักษ์ต้นยางนา ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๓ ทรงเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ทรงดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ ในปี พ.ศ.๒๕๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนสุดาฯ ทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินการอนุรักษ์พืชพรรณของประเทศเป็นธนาคารพืชพรรณ โดยทรงเน้นให้มีการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่หายากหรือกำลังใกล้สูญพันธุ์ เพื่อไว้เป็นแหล่งเชื้อพันธุ์พืชให้คงอยู่ตลอดไป ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ เพื่อให้ได้พันธุ์ดียิ่งขึ้นต่อไป ในระหว่างการทำงานได้ทรงติดตามผลงานที่ได้ดำเนินงานอย่างละเอียดถี่ถ้วน แรกเริ่มการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชได้ทำอยู่เพียงในห้องปฏิบัติการภายในโครงการส่วนพระองค์ฯ สวนจิตรลดาเท่านั้น กิจกรรมไม่กว้างขวาง ไม่ได้ขยายสู่ภายนอกต่อเมื่อมีโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ขึ้นจึงได้ขยายออกไปตามจังหวัดต่างๆทั่วประเทศ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนราชการทั้งสถาบันการศึกษาและผู้ว่าราชการจังหวัดโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เป็นโครงการที่แตกต่างจากโครงการพระราชดำริอื่นๆ เนื่องจากเป็นโครงการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงกำกับดูแลเองในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ คือกิจกรรมปกป้องพันธุกรรมพืช กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวม กิจกรรมปลูกรักษาอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช วางแผนพัฒนาพันธุ์พืช กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช และกิจกรรมสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช เช่น งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เป็นต้น

๒. การสนองพระราชดำริ/การเข้าร่วมโครงการของกรมวิชาการเกษตร

ศูนย์วิจัยพืชสวนยะลาเป็นศูนย์ที่สร้างขึ้นใหม่ เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๘ โดยแยกออกจากศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรยะลา ซึ่งมีพื้นที่ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ อยู่ในพื้นที่ด้วยนั้น ศวพ.ยะลา ได้ดำเนินการส่งมอบงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ให้ศูนย์วิจัยพืชสวนยะลา และศูนย์วิจัยพืชสวนยะลา รับมอบพร้อมดำเนินโครงการเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ โดยดำเนินการ ๓ กิจกรรมดังนี้

๑. กิจกรรมปกป้องทรัพยากรจำนวน ๒๐๐ไร่

๒. กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากรจำนวน ๒๐ ไร่

๒.๑. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสัมจุกและสัมพื้นเมืองจำนวน ๑๐ไร่

๒.๒. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุกรรมพืชผักพื้นเมืองจำนวน ๓ ไร่

๒.๓. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุกรรมพืชสมุนไพรจำนวน ๓ ไร่

๒.๔. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุกรรมพืชไม้หอม จำนวน ๔ ไร่

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ วัตถุประสงค์ทั่วไปของโครงการ

- รักษาสภาพป่าธรรมชาติดั้งเดิมให้คงสภาพมากที่สุด
- รักษาพันธุ์พืชพื้นเมืองที่บริเวณในภาคใต้
- รักษาพันธุ์ไม้ผลเมืองร้อนให้คงอยู่และมีความหลากหลาย

๓.๒ วัตถุประสงค์เฉพาะในส่วนของงานวิชาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร)

เก็บรวบรวมพันธุ์พืชต่าง ๆ โดยเฉพาะพันธุ์พืชพื้นเมืองในภาคใต้ เพื่อเป็นธนาคารเชื้อพันธุ์สำหรับงานทดลองวิจัยในอนาคต

กิจกรรมที่ ๑ ปกป้องทรัพยากร (ในพื้นที่ป่าธรรมชาติเดิม) จำนวน ๒๐๐ ไร่

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

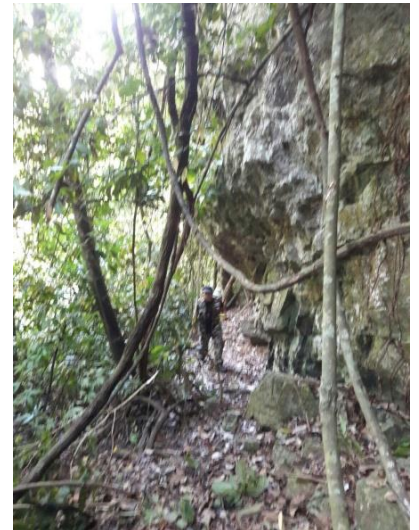
การสำรวจ พื้นที่ป่าธรรมชาติ มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาหินปูนและดิน สภาพเป็นป่ารกชุกมีความอุดมสมบูรณ์ ปกคลุมด้วยพรรณไม้ป่าหลากหลายชนิด จากการสำรวจ ระยะทาง ๑ กิโลเมตร สามารถจำแนกพรรณไม้ได้ดังนี้

๑. พืชเมล็ดเปลือก ๑ วงศ์ จำนวน ๑ ชนิด

๒. พืชดอก ๒๓ วงศ์

๒.๑ พืชใบเลี้ยงคู่๑๗วงศ์ จำนวน ๒๕ ชนิด

๒.๒ พืชใบเลี้ยงเดี่ยว๖วงศ์ จำนวน ๙ ชนิด

พรรณไม้ที่สำรวจพบจากป่าปกปักษ์ทรัพยากร ศูนย์วิจัยพืชสวนยะลามีรายละเอียดดังนี้

ลำดับ ที่	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๑	เต่าร้าง	มะเต็ง (มลายู-ยะลา), งอเต็ง (มลายู-นราธิวาส)	<i>Carytaxis</i> Lour.	PALMAE
๒	ลำเภา	ขี้หนอน (ยะลา) บาดู (มลายู-นราธิวาส)	<i>Zollingeriadongnaiensis</i> Pierre	SAPINDACEAE
๓	ว่านสาก เหล็ก	พรวนกะคุม (ยะลา) ละมอย (มลายู-นราธิวาส)	<i>Curculigomegacarpa</i> Ridl.	HYPOXIDACEAE
๔	ข่อยน้ำ	ขี้แรด (ยะลา)	<i>Streblustaxoides</i> (Heynes) Kurz	MORACEAE
๕	หญ้ารังไก่	หญ้ารังไก่ (ตรัง)	<i>Gahniatristis</i> . Nees.	CYPERACEAE
๖	หว่ายน้ำ	-	<i>Daemonorpsangustifolia</i> (Griff.) Mart.	PALMAE
๗	ข้ากระเรียน	ทุเรียนป่า (ยะลา)	<i>Duriomansoni</i> (Gamble) Bakh.	BOMBACACEAE
๘	ลองกองป่า	-	<i>Aglaiaadookoo</i> Griff.	MELIACEAE
๙	กระวานไทย	ปล้าก้อ (ปัตตานี)	<i>Amomumtestaceum</i> Ridl.	ZINGIBERACEAE
๑๐	ราชครูดำ	กาเยาะบารเนาะ (มลายู-ปัตตานี)	<i>Goniotalamusmacrophyllus</i> (Blume)	ANNONACEAE
๑๑	มังคุดป่า	พวา (ยะลา)	<i>Garciniaspeciosa</i> Wall.	GUTTIFERAE
๑๒	โสภณ	กาแปะหือโย (มลายู-ยะลา)	<i>Saracaindica</i> L.	LEGUMINOSAE
๑๓	ศรีสยาม	-	<i>Arengahookeriana</i> (Becc) Whitmore	PALMAE
๑๔	มะม่วงป่า	มะม่วงขี้ไต้มะม่วงคัน (ภาคใต้)	<i>Manngiferaquadrifida</i> Jack var.	ANACARDIACEAE
๑๕	ชิงโคป่า	กระรอก (ปัตตานี) เล็บควายเล็ก (ยะลา)	<i>Bauhinia bidentata</i> Jack	LEGUMINOSAE
๑๖	ชะเนียง	เนียงนก (ยะลา, นราธิวาส)	<i>Archidendronbubalinum</i> (Jack) I.C.Nielsen	LEGUMINOSAE
๑๗	ดีปลี	ดีปลีเขือก	<i>Piper retrofractum</i> Vahl	PIPERACEAE
๑๘	ส้านใหญ่	ส้าน	<i>Dilleniaobovata</i> (Blume)	DILLENIACEAE
๑๙	ไข่เขียว	ดามายีเต (มลายู-ยะลา)	<i>Parashorea stellata</i> Kurz	DIPTEROCARPACEAE
๒๐	ยวน	ตอแล (มลายู-ภาคใต้)	<i>Koompassiaexcelsa</i> (Becc.) Taub.	LEGUMINOSAE
๒๑	หลาว ชะโอนเขา	ชะโอน นิงบายะห์ (มลายู-ยะลา)	<i>Oncospermahorridum</i> (Griff.) Scheff	PALMAE
๒๒	คล้า	เบอร์แม (มลายู-ยะลา)	<i>Schumannianathusdichotomus</i> (Roxb.)	MARANTHACEAE

ลำดับ ที่	ชื่อไทย	ชื่อท้องถิ่น	ชื่อวิทยาศาสตร์	วงศ์
๒๓	เมื่อย	กะรูวะ (มลายู-ยะลา)	<i>Gnetumlatifolium</i> Blume	GNETACEAE
๒๔	เขียด	กะทังนั้ (ยะลา)	<i>Cinnamomuminers</i> Reinw.exBlume	LAURACEAE
๒๕	เตยเหาะ	มะกูแวจาโปะะ (มลายู-ปัตตานี)	<i>Pandanusunicornuts</i> H. St.John	PANDANCEAE
๒๖	ประยงค์ป่า	กียะ (มลายู-นราธิวาส)	<i>Aglaiaodoratissima</i> Blume	MELIACEAE
๒๗	หยีทองบั้ง	ทองบั้ง (นราธิวาส)	<i>Dialiumplatysepalum</i> Baker	LEGUMINOSAE
๒๘	ลำพูป่า	ลำแพนเขา (ยะลา) บ่อแมะ (มลายู-ยะลา)	<i>Duabangagrandiflora</i> (Roxb.ex DC.)Walp	SONNERATIACEAE
๒๙	ท้าวแสนปม	ไหม้ (ยะลา,นราธิวาส) ตูบอ (มลายู-ปัตตานี)	<i>Diospyroscauliflora</i> Blume	EBENACEAE
๓๐	มะกอกป่า	กอกเขา (ยะลา)	<i>Spondiaspininata</i> (l.f) Kurz	ANACARDIACEAE
๓๑	เข็มป่า	เข็มโปกสะมา (ปัตตานี)	<i>IxoraCibdela</i> Craib	RUBIACEAE
๓๒	ชะเอมไทย	อ้อยช้าง (สงขลา,นราธิวาส)	<i>Albiziamyriophylla</i> Benth	LEGUMINOSAE
๓๓	มะค่าโมง	-	<i>Fzeliaxylocarpa</i> (Kurz) Craib	FABACEAE
๓๔	นมเมีย	อุปีแกแน (มลายู-นราธิวาส)	<i>Hoya micrantha</i> Hook. F.	ASCLEPIADACEAE
๓๕	เปลาเงิน	เปล้า (ยะลา)	<i>Croton argyratus</i> Blume	EUPHORBIACEAE

ผลการดำเนินงาน ปีงบประมาณ ๒๕๖๑

๑.สำรวจจำแนกพรรณไม้ในพื้นที่ป่าธรรมชาติเดิม

๑.๑ สำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติเพิ่มเติม

๑.๒ สร้างองค์ความรู้ในการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชประจำถิ่นและสำรวจจำแนก

พรรณไม้

๑.๓ ทำแนวกันไฟ

กิจกรรมที่ ๒ ปลูกรักษาทรัพยากร จำนวน ๒๐ ไร่

๒.๑. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชสัมจุกและสัมพันธ์เมือง จำนวน ๑๐ ไร่

- กำจัดวัชพืชบริเวณโคนและระหว่างแถว ๑ ครั้ง/เดือน
- ตัดแต่งกิ่ง ๒ ครั้ง/ปี
- ใส่ปุ๋ยคอก ๒ ครั้งต่อปีและปุ๋ยเคมีสูตร๑๕-๑๕-๑๕
- ให้น้ำ๒ครั้ง/สัปดาห์หากฝนไม่ตก

๒.๒. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์กรรมผักพื้นเมือง จำนวน ๓ ไร่

-จุดเตรียมแปลงสำหรับปลูกผักพื้นเมืองผักน้ำชุดบ่อเป็นบ่อรับน้ำจากน้ำตก ๓ ระดับ เพื่อให้มีสภาพเหมือนธรรมชาติที่ผักน้ำเจริญเติบโตประมาณ ๘ - ๑๐ เดือน และจะนำผักน้ำมาปลูกในเดือน ตุลาคม ๒๕๖๑

-ดูแลรักษากำจัดวัชพืชโดยการตัดหญ้ารอบๆ บ่อผักหนาม และแปลงผักกูดให้สะอาดอยู่เสมอ

๒.๓. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชสมุนไพรจำนวน๓ไร่

- ดูแลรักษาโดยการปลูกซ่อมแซมต้นที่ตาย กำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี สูตร ๔๖-๐-๐และสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ และให้น้ำ ๓ วัน ต่อครั้ง หากฝนไม่ตก

- เก็บรวบรวมสมุนไพรจากแหล่งต่างๆ มาขยายพันธุ์เพิ่มเติม และนำไปปลูกในแปลงให้มีความหลากหลายของชนิดสมุนไพรมากขึ้น

๒.๔. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์กรรมพรรณไม้หอม จำนวน ๔ไร่

- กำจัดวัชพืชโดยใช้เครื่องตัดหญ้าแบบสะพายหลัง ระหว่างต้นและระหว่างแถว
- ใส่ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี สูตร ๑๕-๑๕-๑๕
- ให้น้ำ ๑ครั้ง/ สัปดาห์ หากฝนไม่ตก

ผลสำเร็จ/ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

ผลสำเร็จ

๑. ปกป้องรักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติในพื้นที่ ๒๐๐ ไร่ ให้คงสภาพดั้งเดิม ไว้ศึกษาและใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน
๒. รวบรวมและอนุรักษ์พันธุ์สัมจุและสัมพันธ์ผืนเมืองผักพื้นเมือง พืชสมุนไพร และพรรณไม้หอม ไม่น้อยกว่า๒๐ไร่

ผลสัมฤทธิ์

-

ปัญหา/อุปสรรค

๑. สภาพพื้นที่โครงการเป็นภูเขาสูงชันและป่ารกทึบ ทำให้เป็นอุปสรรคในการเข้าพื้นที่เพื่อสำรวจและทำเส้นทางเดินศึกษาพันธุ์ไม้
๒. ขาดแคลนเครื่องจักรกลทางการเกษตรสำหรับการปรับพื้นที่ เตรียมแปลงปลูกกิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากรทำให้ดำเนินงานได้โดยล่าช้า

คณะผู้ดำเนินงาน

ที่ปรึกษา

นายฉัตรชัย กิตติไพศาล

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยพืชสวนยะลา

คณะทำงาน

น.ส.พรพยุ่ง คงสุวรรณ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

น.ส.นนทกร จันทร์แสง ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการ

นายชำนาญ เพชรรัตน์ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานการเกษตรปฏิบัติงาน

นายสมพงศ์ ประสานสงฆ์ ตำแหน่ง พนักงานการเกษตร ระดับ ส.๓

นายวรรณะ บุตรมาตาตำแหน่ง พนักงานการเกษตรพื้นฐาน บ.๒

นายยุสรี ดอเลาะ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตร

นายเลิศวิทย์ แก้วกับทอง ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตร

นายรติ นาคแท้ ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตร

สถานที่ดำเนินงาน :

- ศูนย์วิจัยพืชสวนยะลา ตำบลธารโต อำเภอธารโต จังหวัดยะลา